

Implicații sociale ale fenomenului migrației internaționale

Mariana Stanciu

ICCV

Studiile cele mai recente asupra fenomenului migrației internaționale pun în lumină caracterul extrem de controversat al influențelor acestuia asupra dezvoltării sociale a statelor implicate. Pornind de la prezentarea marilor trenduri ale migrației internaționale actuale, articolul de față creează o nouă perspectivă asupra celor mai importante schimbări demografice, sociale și economice produse de acestea, reliefând totodată unele particularități ale zonei central-și est-europene, în acest sens.

Principalele trenduri actuale

Fenomenul migrației internaționale și-a menținut și în anul 2005 tendința relativ ascendentă din ultimii 16 ani, deși în intervalul 1990-2005 rata creșterii emigrației internaționale a fost mult diminuată, comparativ cu intervalul 1975-1990. În anul 2005, la nivel mondial, s-au înregistrat circa 191 de milioane de emigranți (adică aproximativ 2,5% din populația lumii). Dacă în intervalul 1975-1990 emigrația internațională a crescut cu 41 de milioane de persoane, în intervalul 1990-2005 numărul total al emigranților a crescut cu 35,8 milioane (tabelul 1).

Deși, din perspectiva celor care emigrează, motivațiile unei asemenea decizii pot diferi de la o persoană la alta, în esență, două categorii de motivații determină structurarea marilor fluxuri ale migra-

ției internaționale: schimbarea statutului socioeconomic personal sau/și al familiei, în cazul celor care emigrează temporar sau permanent spre țări mai dezvoltate și – cu o pondere mult mai scăzută – creșterea gradului de securitate a persoanei/familiei, în cazul celor care părăsesc temporar zonele afectate de conflicte politico-militare. Din această cauză, cea mai mare parte a emigrației internaționale se îndreaptă spre țările dezvoltate economic. Astfel, din zece persoane care au emigrat în anul 2005, șase trăiesc în prezent în țări dezvoltate economic, iar din 100 de persoane care au emigrat în anul 2005, șapte au statut de refugiat (UN, 2006).

În țările UE (15), în anul 2000, locuiau 13 milioane de persoane având cetățenie străină, din care aproape jumătate proveneau din alte țări europene (Krieger, 2004).

Tabelul 1. Numărul estimativ al emigranților internaționali și distribuția acestora pe arii geografice majore și pe sexe, în anii 1990 și 2005

Arii geografice majore	Număr de emigranți (milioane)		Creștere (milioane)	Distribuția emigrației internaționale (%)		Ponderea femeilor	
	1990	2005		1990-2005	1990	2005	1990
Nivelul mondial	154,8	190,6	35,8	100	100	49,0	49,6
Regiuni dezvoltate	82,4	115,4	33,0	53,2	60,5	52,0	52,2
Regiuni în curs de dezvoltare	72,5	75,2	2,8	46,8	39,5	45,7	45,5
Regiuni subdezvoltate	11,0	10,5	-0,5	7,1	5,5	46,2	46,5
Africa	16,4	17,1	0,7	10,6	9,0	45,9	47,4
Asia	49,8	53,3	3,5	32,2	28,0	45,1	44,7
America Latină și Caraibe	7,0	6,6	-0,3	4,5	3,5	49,7	50,3
America de Nord	27,6	44,5	16,9	17,8	23,3	51,0	50,4
Europa	49,4	64,1	14,7	31,9	33,6	52,8	53,4
Oceania	4,8	5,0	0,3	3,1	2,6	49,1	51,3

Sursa : Trends in Total Migrant Stock : The 2005 Revision, Population Division of the United Nations Secretariat, 2006.

Tabelul 1 atestă că, în anul 2005, *marile fluxuri ale migrației internaționale au avut ca destinație principală țările dezvoltate*, în intervalul respectiv fluxurile migratorii spre țări mai puțin dezvoltate diminuându-se sensibil. Per ansamblu, în intervalul 1990-2005, ponderea emigrației spre țările dezvoltate a crescut de la 53 la 61%. În prezent, din trei emigranți, unul trăiește în Europa, iar din patru emigranți, unul trăiește în America de Nord.

Marile fluxuri ale migrației la nivel continental au avut ca principale destinații America de Nord (un flux cu 5,5% mai consistent în anul 2005 comparativ cu 1990), Europa (un flux cu 1,7% mai consistent în 2005 comparativ cu 1990) și Asia (un flux cu 4,2% mai puțin consistent în 2005, comparativ cu 1990).

Ponderea femeilor care au reușit să emigreze spre regiuni mai dezvoltate economic a fost ușor mai ridicată decât cea a bărbaților. În același timp însă, ponderea

bărbaților care au emigrat spre zone mai puțin dezvoltate economic a fost sensibil mai ridicată decât cea a femeilor. Semnificativ este și faptul că, dacă în anul 1990 emigrația spre continentul asiatic a creat cel mai consistent flux al migrației internaționale, în anul 2005, locul acestuia a fost luat de emigrația spre Europa.

În mare măsură, emigrația spre unele țări în curs de dezvoltare sau spre țări subdezvoltate s-a produs sub presiunea amenințărilor induse de conflictele armate survenite în țări vecine, emigranții căpătând astfel statut de refugiați. După încetarea conflictelor respective, de regulă, refugiații găzduiți în țări mai puțin dezvoltate s-au întors în țările de origine. Din anul 1990 până în 2005, numărul total de refugiați a scăzut de la 15,9 la 9,2 milioane (UN, 2006b). *Un număr relativ mic de țări găzduiește cea mai mare parte a migrației internaționale*. Dacă în anul 1990, 30 de țări găzduiau circa trei sferturi

din imigrația mondială, în anul 2005, acest obiectiv era realizat de 28 de țări. De mai mulți ani, Statele Unite ale Americii sunt lideri în materie de găzduire a imigrației internaționale. În anul 1990, acestea primeau 15% din imigrația mondială, iar în anul 2005 – 20% (tabelul 2).

Tabelul 2. Primele 10 țări primitoare de imigranți

Nr. crt.	Anul 1990			Anul 2005		
	Țara	Număr de imigranți (mil.)	Pondere în emigrația mondială	Țara	Număr de emigranți (mil.)	Pondere în emigrația mondială
1.	SUA	23,3	15,0	SUA	38,4	20,2
2.	Federația Rusă	11,5	7,4	Federația Rusă	12,1	6,4
3.	India	7,4	4,8	Germania	10,1	5,3
4.	Ucraina	7,1	4,6	Ucraina	6,8	3,6
5.	Pakistan	6,6	4,2	Franța	6,5	3,4
6.	Germania	5,9	3,8	Arabia Saudită	6,4	3,3
7.	Franța	5,9	3,8	Canada	6,1	3,2
8.	Arabia Saudită	4,7	3,1	India	5,7	3,0
9.	Canada	4,3	2,8	Marea Britanie	5,4	2,8
10.	Australia	4,0	2,6	Spania	4,8	2,5

Sursa : Trends in Total Migrant Stock : The 2005 Revision, Population Division of the United Nations Secretariat, 2006.

Astfel, în timp ce în țări precum SUA, Germania, Franța, Canada, Marea Britanie sau Spania emigrația străină a crescut constant, în alte 72 de state aceasta a scăzut. Cele mai mari reduceri s-au înregistrat în Iran și Pakistan, ca rezultat al repatrierii refugiaților din Afghanistan. Fluxurile de imigranți primiți de Federația Rusă și Ucraina se constituie îndeosebi din nativi aparținând statelor care, după dezmembrarea URSS din anul 1991, și-au câștigat independența. În două treimi dintre țările de destinație, ponderea imigrației străine a rămas sub 10% din populația autohtonă. Din cele 79 de țări în care imigrația a depășit 10% din populația autohtonă, doar în 35 aceasta a atins/depășit un milion de persoane. Printre țările cu cel puțin 20 de milioane de locuitori, unde imigrația străină a avut o pondere ridicată, se numără Australia (20%), Canada (19%),

Germania (12%), Arabia Saudită (26%), Franța (11%), Spania (11%), SUA (13%).

Criteria de eligibilitate pentru acceptarea de imigranți în țările dezvoltate

Deși în declin ca pondere, *reunificarea familiei constituie încă principalul criteriu de eligibilitate pentru primirea de imigranți în țările dezvoltate*. În intervalul 1990-2002, pe baza acestei motivații au fost primiți 65% dintre imigranții permanenți în SUA, 70% dintre cei primiți în Franța, 50% dintre cei primiți în Suedia, Norvegia și Danemarca, 45% dintre cei primiți în Elveția, 40% dintre cei primiți în Austria, 37% dintre cei primiți în Australia și 34% dintre cei primiți în Canada (OECD, 2005).

Nivelul (tipul) de calificare profesională este un alt criteriu de selecție pentru acceptarea imigranților în țările dezvoltate. În intervalul 1990-2002 acest gen de motivație a crescut ca pondere simultan cu diminuarea celei privind reîntregirea familiei (OECD, 2005). Aproape 85% dintre imigranții înalt calificați trăiesc, în prezent, în șase țări din cadrul OCDE: SUA, Canada, Australia, Marea Britanie, Germania, Franța. Astfel au fost asimilați în Canada 49% dintre imigranți, în Australia – 37%, iar în SUA – 13%. În toate aceste țări, numărul imigranților primiți pe acest criteriu, în intervalul 2000-2002, a fost mult mai ridicat decât în intervalul 1990-2002, ceea ce indică iminența unui trend în puternică ascensiune, în acest sens. Dacă în anul 1990 numărul total al imigranților cu pregătire de nivel terțiar, în țările dezvoltate, se ridica la circa 9,4 milioane, în anul 2000, numărul acestora era de 14,7 milioane, acest tip de imigranți constituind 41%, și, respectiv, 44% din emigrația spre zonele respective în anul 1990, respectiv 2000. În Europa (zona UE – 15 plus Republica Cehă, Ungaria, Islanda, Norvegia, Polonia, Slovacia și Elveția), numărul imigranților din această categorie a fost ceva mai mic – 2,5 milioane (15%) în anul 1990 și 4,9 milioane (21%) în anul 2000.

În Japonia, numărul imigranților cu nivel superior de educație a rămas în jur de 330.000 de-a lungul decadei – adică o treime din numărul total al imigranților cu vârsta de peste 24 de ani (Docquier și Abdeshan, 2006).

Emigrația temporară în vederea ocupării unor locuri de muncă disponibile în țările dezvoltate este formată din angajați ai unor companii internaționale, din profesori (*visiting professors*), cercetători științifici, muncitori de diverse specializări, angajați sezonieri etc. În ultimele două

decenii, piața internațională a muncii a căpătat o flexibilitate fără precedent tocmai pentru a putea răspunde diverselor trebuințe de personal ale țărilor dezvoltate (personal cu calificare ridicată, medie sau scăzută). Aproape toate țările vest-europene, precum și Japonia, Noua Zeelandă și SUA dispun de programe de angajare a forței de muncă provenind din rândurile imigrației, numărul de persoane angajate în asemenea activități aflându-se în continuă creștere. În Australia, numărul angajaților imigranți s-a triplat, în Marea Britanie acesta s-a dublat, iar în SUA a crescut de patru ori în intervalul 1992-2000. Un volum tot mai mare de forță de muncă de calificare medie și mai scăzută a emigrat, îndeosebi după anul 1990, în țări precum Grecia, Islanda, Italia, Spania și Portugalia. Între 1990 și 2005 numărul emigranților în aceste ultime cinci țări a fost în jur de 9,6 milioane de persoane.

Emigrația din și spre Europa de Est

Un flux important al migrației internaționale a forței de muncă s-a constituit între țările sud-estice și alte țări europene. În anul 2002, de exemplu, peste 90% din migrația internațională a forței de muncă spre Germania era constituită din est-europeni (îndeosebi polonezi) (OECD, 2005). În același interval a crescut prezența muncitorilor bulgari, ucraineni și români în țări precum Spania, Portugalia sau Marea Britanie.

Dintr-o cercetare efectuată de European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Krieger, 2004) asupra fluxurilor migrației spre UE extinsă a rezultat că în anul 2002 în statele centrale și est-europene existau următoarele intenții de emigrare (tabelul 3).

Tabelul 3. Intenții de emigrație din țările central- și est-europene, în anul 2002

Țara	Intenția de a merge, a trăi și a lucra în UE în următorii cinci ani (%)	Intenția de a emigra definitiv în următorii cinci ani (%)
Polonia	16,4	17,2
Bulgaria, România	23,5	15,7
Cipru, Malta, Slovenia	9,7	16,4
Turcia	34,0	26,9
Ungaria, Republica Cehă, Slovacia	11,3	17,5
Grupul celor 10 țări care au aderat în 2004	14,1	17,4
Grupul celor 10 plus Bulgaria, România și Turcia	23,2	20,5

Sursa : Candidate Countries Eurobarometer 2002, 1 April, în Hubert Krieger, *Migration Trends in an Enlarged Europe*, EFILWC, 2004, 11.

Observăm că ponderile cele mai ridicate ale intenției de a merge, a trăi și a lucra în UE, dar și de a emigra definitiv, până cel mai târziu la sfârșitul anului 2007, au fost înregistrate în Turcia. O pondere relativ ridicată a intenției de a merge, a trăi și a lucra în UE a fost înregistrată și în România și Bulgaria. Populația din aceste

țări prezintă însă cea mai redusă înclinație de a emigra definitiv din cadrul grupului țărilor incluse în eșantion.

Din datele aceleiași cercetări rezultă că, în anul 2002, populațiile central- și est-europene cu intenții de emigrare invocau următoarele motive (tabelul 4).

Tabelul 4. Motive de emigrare în centrul și estul Europei

Țară	Insatisfacție față de actuala locuință	Nu agreează oamenii din vecinătate	Probleme co-relate cu locul de muncă	Rațiuni familiale	Rațiuni financiare	Toate rațiunile
Polonia	12,7	6,7	42,7	18,4	19,5	100
Bulgaria, România	14,4	4,0	11,4	16,1	54,1	100
Turcia	6,9	4,8	41,2	12,2	34,9	100
Ungaria, Republica Cehă, Slovacia	11,7	2,5	31,6	27,1	27,1	100
Estonia, Letonia, Lituania	13,0	2,9	31,3	20,1	32,7	100
Cele 10 țări care au aderat la UE în mai 2004 (AC. 10)	12,4	4,8	37,4	21,8	23,6	100
AC 10 plus Bulgaria, România, Turcia	10,0	4,7	34,8	15,9	34,6	100

Sursa : Hubert Krieger, *Migration trends in an Enlarged Europe*, EFILWC, 2004, Dublin, 36.

Din tabelul 4 rezultă că, dacă în România și Bulgaria există frecvența cea mai scăzută a unor situații de insatisfacție față de condițiile de muncă, în schimb, potențialii emigranți din aceste țări întâmpină cel mai frecvent dificultăți de ordin economico-financiar. În contextul respectiv, remarcăm totodată frecvența destul de ridicată a problemelor corelate cu viața de muncă, din toate celelalte țări central- și est-europene, îndeosebi în Polonia și Turcia.

Un alt studiu realizat în anul 1996 asupra potențialului de migrație a forței de muncă din țările est-europene estima că, în următorii 10-15 ani, populația care se va îndrepta spre țările vestice se va situa undeva între 5 și 50 de miliarde de persoane (Zimmermann, 1996). Pentru etnicii minoritari din fostul lagăr socialist al Europei de Est, căderea Zidului Berlinului din '89 a permis revenirea acestora în țările de origine. Astfel s-au repatriat peste 4 milioane de etnici germani, 600.000 de evrei și un mare număr de greci, care au părăsit definitiv țările din CSI și alte state estice.

În intervalul 1992-1998, un flux destul de consistent de emigranți (13,7 milioane de persoane) a existat și dinspre diversele state din cadrul CSI (inclusiv statele baltice) spre Federația Rusă și Ucraina. Așa se explică faptul că, după anul 1991, Federația Rusă și Ucraina se înscriu, pe termen lung, între primele zece țări primitoare de imigranți. După anul 2000 (până în 2004), fluxul migrației spre Federația Rusă a fost constituit îndeosebi din muncitorii aflați în căutarea unui nou loc de muncă (aproape 400.000 de persoane), provenind din statele CSI, dar și din China, Turcia sau Vietnam.

Numeroși muncitori din cele 10 țări care au aderat la UE în mai 2004 au fost primiți după 2004 să lucreze în țări ca Marea Britanie, Irlanda sau Suedia. Este de așteptat ca, după aderarea la UE a

României și Bulgariei, fluxurile migratorii din aceste două țări spre vest să atingă cote ridicate.

Implicații sociale ale migrației internaționale

Impactul demografic

Impactul migrației internaționale asupra dinamicii sociodemografice variază mult de la o țară la alta și de la o zonă geografică la alta. În general, fenomenul migrației internaționale determină creșterea (uneori chiar netă) a populației în țările de destinație, pe seama scăderii nete a populației din țările de origine. În intervalul 2000-2005, în jumătate din cele 22 de state ale lumii, migrația netă a contribuit cu până la 15 procente la creșterea/descrășterea populației în țările de destinație/origine.

În prezent, pentru țările dezvoltate, imigrația netă a devenit principala sursă de creștere a populației, aceasta generând jumătate din creșterea demografică înregistrată în aceste țări, în intervalul 1990-1995, două treimi în intervalul 1995-2000 și trei sferturi în intervalul 2000-2005. Dacă actualul trend continuă, probabil întreaga creștere demografică aferentă intervalului 2010-2030 se va realiza pe seama imigrației nete (tabelul 5).

Deși începând cu anul 1995, continentul european a primit în medie 1,1 milioane de emigranți anual, acest fapt nu a reușit să compenseze total scăderea populației europene (începând din anul 2000). Specialiștii în prognoze demografice apreciază că acest trend se va menține pe termen lung, astfel încât din anul 2005 până în 2050 populația continentului european va scădea cu aproximativ 75 de milioane de persoane (de la 728 de milioane). În ipoteza absenței totale a imigrației străine, populația europeană ar scădea cu 119 milioane.

La nivel mondial, marile trenduri ale migrației internaționale indică, pe termen lung, o deplasare netă a populației din regiunile mai puțin dezvoltate spre cele mai dezvoltate și din Africa, Asia și America Latină spre America de Nord și Europa.

Tabelul 5. Prognoza impactului pe termen lung al migrației internaționale asupra dinamicii demografice, pe mari zone geografice

Zona geografică	Migrația anuală netă (milioane)			Nașteri anuale minus decese		
	2000-2005	2010-2015	2045-2050	2000-2005	2010-2015	2045-2050
Regiuni dezvoltate	2,6	2,2	2,2	1,0	0,0	-3,4
Regiuni mai puțin dezvoltate	-2,6	-2,2	-2,2	74,9	75,3	37,1
Regiunile cel mai puțin dezvoltate	0,2	-0,2	-0,3	17,0	20,0	22,1
Africa	-0,5	-0,3	-0,3	19,1	22,0	23,0
Europa	1,1	0,7	0,7	-1,1	-1,6	-3,2
America de Nord	1,4	1,3	1,3	1,8	1,7	0,4
Asia	-1,3	-1,2	-1,2	47,2	45,3	11,0
America Latină și Caraibe	-0,8	-0,6	-0,6	8,8	7,7	2,3
Oceania	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1

Sursa : World Population Prospects : The 2004 Revision UN.

Din cele 203 state unde, în anul 2004, populația a înregistrat diverse creșteri, migrația netă a contribuit cu peste 50% din creșterile respective în 33 de state, dintre care 20 se află în Europa, iar 7 în Asia. Reduceri nete ale populației (cu peste 15%) din cauza migrației au avut loc în 48 de țări (cu populație în creștere pe seama fertilității ; în 23 dintre acestea, reducerea populației din cauza migrației a depășit 50% din nivelul creșterii pe seama fertilității. În Europa, populația a înregistrat scăderi nete din cauza migrației în toate țările centrale și estice, mai puțin în Republica Cehă, Ungaria și Federația Rusă (UN, 2006b).

Migrația internațională induce schimbări nu numai în sfera dinamicii nete a populației, ci și în ceea ce privește componența acesteia pe vârste, fertilitatea și starea de sănătate. În general, populația care emigrează spre țările dezvoltate este formată din persoane mai tinere (și mai sănătoase)

decât mediana populației din țările de destinație. Acest fapt determină încetinirea procesului de îmbătrânire a populației din țările de destinație, iar prin angajarea în muncă a emigranților are loc, implicit, diminuarea ratelor sociale de dependență. Dar, pentru ca un asemenea fenomen să devină semnificativ, este nevoie ca fluxul imigrației să fie suficient de consistent și să aibă loc pe termen lung. Pentru Europa, de exemplu, menținerea constantă a proporției actuale a populației active ar necesita creșterea migrației nete actuale de patru ori (UN, 2006b).

Deoarece populația imigrantă tinde să fie concentrată în jurul vârstelor reproductive, aceasta înregistrează, de obicei, o fertilitate mai ridicată decât populația rezidentă (mai ales imigranții care vin din țările în curs de dezvoltare). În decurs de câțiva ani însă, populația imigrantă tinde să adopte, odată cu modelele de consum și stilurile de viață ale populației rezidente,

și comportamentul demografic al acesteia, în sensul reducerii fertilității. Analizele din domeniu relevă totuși că există deosebiri considerabile în sfera specificului populațiilor imigrante, în privința rapidității cu care acestea adoptă modelele demografice ale societăților-gazdă. În Suedia, de exemplu, vârsta la care are loc prima naștere este similară pentru femeile suedeze și cele imigrante (Anderson, 2004). În SUA, probabilitatea de a avea al doilea copil, printre femeile născute de o mamă mexicană, este similară cu aceea aparținând imigrantelor mexicane (Carter, 2000). În Franța, fertilitatea depinde de vârsta imigrantelor: pentru cele care intră în Franța la o vârstă mai avansată se înregistrează o fertilitate medie ceva mai ridicată (2,5 copii/femeie) decât fertilitatea medie a femeilor franceze (1,7 copii/femeie); dar imigrantele care au intrat în Franța înainte de vârsta de 13 ani prezintă o fertilitate medie puțin mai ridicată (doar 0,4%) decât a femeilor franceze (UN, 2006b).

Impactul asupra stării de sănătate

Interrelațiile dintre migrația internațională și starea de sănătate a populației sunt deosebit de complexe și, în multe cazuri, au consecințe ireversibile sau pe termen lung.

Starea sănătății condiționează, în cele mai multe situații, atât acceptul de a primi statutul de emigrant în țara de origine, cât și acceptul de a fi primit ca imigrant în țara de destinație. Astfel se explică faptul că, în medie, starea de sănătate a emigranților este (cel puțin aparent) peste media persoanelor de vârstă similară din țările de origine sau de destinație (McKay *et al.*, 2003).

Starea de sănătate a persoanelor care emigrează poate fi afectată însă chiar pe parcursul procesului de migrație, prin inci-

dența unor riscuri epidemiologice în zonele de tranzit sau chiar în cele de destinație. Riscuri ridicate de îmbolnăvire apar și din cauza locuirii în comun a imigranților (cu alte persoane aflate într-o condiție similară) ori din cauza separării de familie pe intervale lungi de timp.

Nu este lipsit de importanță nici accesul limitat la serviciile de sănătate de care beneficiază diverse categorii de imigranți, în zonele de tranzit sau în zonele de destinație, ca urmare a condiționării acestuia prin încheierea în prealabil a unor prime de asigurare. Nici alte tipuri de bariere nu sunt neglijabile, cum sunt, de exemplu, barierele de ordin cultural, de limbă etc.

Diverse obstacole de ordin financiar sau de comunicare pot să apară chiar și în țările dezvoltate care, în mod curent, acordă imigranților o asistență medicală înalt calificată și generos înzestrată din perspectiva bazei tehnico-materiale.

Riscurile medicale ating însă cote maxime atunci când emigrarea se realizează în mod neautorizat, prin trecerea frauduloasă a frontierei ori prin îmbarcarea clandestină pe vase maritime, călătoriile respective desfășurându-se, de obicei, în condiții improprii. Pe de altă parte, în țările de destinație, asemenea persoane sunt tratate cu mari rezerve și precauții, tocmai pentru că acestea, prin simpla lor prezență, măresc riscurile de transmitere a diverse boli infecțioase. Aceasta cu atât mai mult cu cât, până în prezent, nu toate țările care primesc imigranți dispun de reglementări clare privind prevenirea transmiterii unor maladii infecțioase prin intermediul migrației internaționale. *Dintr-o cercetare în acest sens, aplicată asupra a 144 de state, în anii 1999-2002, a rezultat că, până în prezent, doar 104 țări au impus reglementări specifice foarte stricte în privința prevenirii admiterii imigranților afectați de HIV/SIDA sau de alte maladii transmisibile (Deutsche AIDS-Hilfe, 2002).*

Un subiect de continuă preocupare pentru țările de destinație îl constituie costurile extrem de ridicate ale asistenței medicale de urgență acordată imigranților, în special celor neautorizați, care nu dispun de asigurări de sănătate. Din acest motiv, unele țări au restrâns drastic serviciile medicale acordate imigranților (International Organization of Migration, 2005).

O preocupare deosebită a Organizației Internaționale a Migrației se îndreaptă și spre *calitatea condițiilor de muncă ale imigranților*, deoarece nu de puține ori aceasta este de natură să aducă prejudicii sănătății celor angajați. O atenție specială este acordată celor care se angajează, de obicei, în locuri de muncă riscante sau deosebit de solicitante – evitate, de obicei, de forța de muncă autohtonă, tocmai din aceste cauze. De asemenea, deosebit de expuse la unele riscuri de îmbolnăvire sunt și femeile imigrante angajate în întreținerea sau îngrijirea casnică. Acest tip de angajare dispune de o slabă reglementare juridică și asistare socială a statutului angajaților, ceea ce expune persoanele respective la un risc mărit de exploatare, izolare și dependență față de angajatori. Nu de puține ori, asemenea situații constituie un preambul al traficului de persoane. Numeroasele reclamații existente din partea unor persoane imigrante care au fost supuse unor tratamente inumane din partea angajatorilor confirmă necesitatea urgentă a unei implicări mai decise a organismelor internaționale specializate în prevenirea și rezolvarea unor asemenea situații.

Impactul economic

Așa cum rezultă și din cele prezentate anterior, una dintre cele mai puternice motivații ale emigrării este cea economică. Cu cât diferențele reale ori așteptate între nivelurile veniturilor câștigate în țările de origine și cele din țările de destinație

sunt mai mari, cu atât trendurile migrației vor fi mai consistente. Această regulă este parțial ponderată prin așa-numita *teorie a gravitației* (Dodd, 1950), care urmează logica de bază a gravitației definită de Isaac Newton în fizica clasică: cu cât distanța dintre două zone incluse în rețeaua de migrație este mai mare, cu atât consistența trendului dintre cele două zone tinde să se diminueze. În plus, trebuie avut în vedere faptul că atitudinile și comportamentul potențialilor emigranți se constituie numai la nivelul raționalității individuale ce vizează de asemenea interesele grupului proxim (eventual ale familiei lărgite). De asemenea, rațiunile de emigrare ce ținesc spre maximizarea veniturilor persoanei/familiei au totuși în vedere riscurile asumate, precum și intențiile de a le minimiza.

Studiile realizate până în prezent în domeniu relevă că efectele economice ale migrației internaționale, pentru țările receptoare de imigranți, sunt, în esență, de două tipuri: pe de o parte, aceasta *influențează nivelul salariilor și oportunitățile de angajare în muncă ale populației autohtone*, iar pe de altă parte, migrația internațională *influențează echilibrul net al fiscalității*, deoarece imigranții plătesc taxe publice, dar, în același timp, solicită și rețelele publice de educație, sănătate, asistență socială etc.

Dezbaterile internaționale asupra efectelor social-economice ale surplusului de forță de muncă (de obicei, mai ieftină) provenind din imigrație asupra nivelului salariilor și veniturilor în general sunt deosebit de aprinse, căpătând uneori chiar forma unor proteste deschise ale populațiilor autohtone împotriva primirii de noi imigranți. Și asta pentru că, potrivit teoriei economice neoclasice, prin creșterea disponibilului de forță de muncă, prin imigrație, nivelul salariilor tinde să scadă, iar rata șomajului în rândurile populației autohtone crește. Studii de ultimă

oră arată însă că, în cele mai multe cazuri, structura calificărilor profesionale ale imigranților este de obicei complementară celei a forței de muncă autohtone și, așadar, nu intră în concurență decât marginal cu aceasta. Imigranții cu calificări mai slabe solicită acele locuri de muncă de care populația autohtonă este mai puțin interesată (în minerit, agricultură, construcții sau în slujbe mai prost plătite din serviciile casnice, îngrijirea copiilor, îngrijirea la domiciliu a unor persoane vârstnice etc.). Potrivit estimărilor Băncii Mondiale, la mijlocul anilor '90, în jur de 70% din numărul celor care au emigrat din țările în curs de dezvoltare spre țări din OCDE au fost angajați în slujbe pe care populația autohtonă le-a evitat. Un lucru similar s-a întâmplat și cu forța de muncă înalt calificată provenind din rândurile imigrației, ce a ocupat posturi care, din diverse motive, nu au fost solicitate de autohtoni (în informatică, în serviciile de sănătate etc.) (Schiff, 2006; World Bank, 2006).

În pofida unor opinii larg răspândite în rândurile populațiilor autohtone din țările dezvoltate, ultimele studii în domeniu relevă că, de fapt, și impactul migrației asupra nivelului salarial din țările de destinație este destul de marginal (Friedberg și Hunt, 1995; Brucker, 2002; ILO, 2004).

În fapt, creșterea disponibilului de forță de muncă din imigrație se resimte mai ales în domeniul ratei șomajului (populațiilor autohtone) din țările în care nivelul salariilor este relativ inflexibil. Totuși, și în acest domeniu studiile relevă că, prin creșterea consumului de bunuri și servicii, ca urmare a prezenței unui număr mare de imigranți, în fapt, are loc un efect de diminuare a ratei șomajului în rândurile populației autohtone (World Bank, 2006).

La nivel global, influența economică a migrației internaționale este în mod decisiv pozitivă, dar relativ mică din perspectiva

nivelului veniturilor naționale ale țărilor receptoare de imigranți. Acestea vor beneficia în special pe seama unei mai înalte rentabilități a capitalurilor circulante și pe seama unei activități fiscale ceva mai substanțiale. În Marea Britanie, de exemplu, se estimează că în intervalul 1999-2000, migrația internațională a generat o contribuție fiscală netă de aproximativ 2,5 miliarde de lire sterline (Gott și Johnston, 2002).

Sensibil mai avantajate sunt țările în curs de dezvoltare ai căror emigranți vor investi/consuma în țara de origine câștigurile realizate în străinătate.

Impactul global al creșterii migrației temporare a forței de muncă cu 3% din forța de muncă disponibilă în țările în curs de dezvoltare ar produce o creștere de aproximativ 0,6% a PIB-ului mondial (Walmsley și Winters, 2003). Pentru Statele Unite, de exemplu, se estimează că o creștere cu 10% a numărului de muncitori imigranți va determina o creștere a PIB-ului cu valori cuprinse între 0,04 și 0,13 procente (între 1,1 și 9,5 miliarde dolari americani) (Smith și Edmondson, 1997). Pentru Europa, efectul respectiv se situează între 0,30 și 0,75% din PIB-ul țărilor europene (Brucker, 2002).

Cât privește dependența emigranților internaționali de rețelele de servicii ale bunăstării sociale din țările de destinație, aceasta diferă mult de la un grup de țări la altul. Ea este similară cu cea a populațiilor autohtone în țări precum Germania, Grecia, Portugalia, Spania și Marea Britanie, dar este mai ridicată în țări ca Austria, Belgia, Danemarca, Franța, Olanda și Elveția. Acest tip de dependență este condiționată masiv de caracteristicile socioeconomice și demografice specifice ale imigranților, care diferă mult de cele ale populațiilor din țările de destinație.

Și în țările de origine migrația internațională produce numeroase efecte. Întrebarea-cheie, căreia nu i s-a răspuns încă în mod tranșant, este însă aceea dacă,

prin însumarea diverselor efecte ale fenomenului deosebit de complex al emigrării diverselor categorii de forță de muncă, vectorul rezultat determină stimularea sau, dimpotrivă, diminuarea dezvoltării economice a acestor țări.

Între efectele cele mai vizibile ale fenomenului migrației internaționale asupra țărilor de origine menționăm relaxarea presiunilor pe piața ocupării forței de muncă, transferul de cunoștințe și experiență prin returnarea emigranților în țara de origine, creșterea veniturilor familiilor ce aparțin emigranților – fapt ce contribuie atât la creșterea investițiilor, cât și a consumului de bunuri și servicii autohtone ș.a.

Potrivit Băncii Mondiale, în anul 2004 nivelul veniturilor obținute de imigranți și trimise în țările de origine s-a ridicat la 226 de miliarde de dolari americani (World Bank, 2006). O proporție de 64% din această sumă a ajuns în țările în curs

de dezvoltare. În termeni absoluți, principalele țări beneficiare au fost India (cu 21,7 miliarde de dolari americani), China (cu 21,3 miliarde de dolari americani), Mexic (cu 18,1 miliarde de dolari americani), Filipine (cu 11,6 miliarde de dolari americani). În Republica Moldova, de exemplu, 27% din PIB-ul aferent anului 2004 a provenit din câștigurile realizate de emigranți (UN, 2006b).

În general, nivelul veniturilor provenind din munca emigranților îl depășește pe cel provenind din asistența oficială pentru dezvoltare (International Organization for Migration, 2005).

Un studiu al Băncii Mondiale realizat asupra a 71 de țări în curs de dezvoltare relevă că o creștere cu 10% a nivelului *per capita* al veniturilor provenind din munca în străinătate a condus la reducerea proporției populației care trăia în sărăcie cu 3,5% (World Bank, 2006).

Bibliografie

- Carter, M. (2000). Fertility of Mexican Immigrant Women in the United States: A Closer Look. *Social Science Quarterly*, vol. 81, 4, 1073-1086.
- Deutsche AIDS-Hilfe. (2002). Travel and Residence Regulations for People with HIV and AIDS: Quick Reference, <http://www.aids-hilfe.de>, 12 iulie 2005.
- Docquier, F. și Abdeslam, M. (2006). International Migration by Education Attainment. În *Remittances and the Brain Drain*, Caglar Ozden and Maurice Schiff (eds.). *International Migration*. New York: World Bank and Palgrave Macmillan.
- Dodd, S. (1950). The Interaction Hypothesis. A Gravity Model: Fitting Physical Masses and Human Groups. *American Sociological Review*, 15, 245.
- Friberg, R.M. și Hunt, J. (1995). The Impact of Immigrants on Host Country Wages Employment and Growth. *Journal of Economic Perspectives*, v. 9, 2, 23.
- Gott, C. și Johnston, K. (2002). The Migrant Population in the UK: Fiscal Effects. RDS Occasional Paper, 77. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/occ77migrant.pdf> (18 august 2005). Londra: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- ILO. (2004). Towards a Fair Deal for Migrant Workers in the Global Economy, report VI, ILC 92 Session, Geneva.
- International Organization for Migration. (2005). *World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration*. Geneva.
- Krieger, H. (2004). *Migration Trends in an Enlarged Europe*, European Foundation for the Improving of Living and Working Conditions. Dublin.
- McKay, L., Macintyre, D. și Ellaway A. (2003). *Migration and Health: A Review of the International Literature*. MRC Social and Public Health Science – Unit, OP, 12, Marea Britanie: University of Glasgow.
- OECD. (2005). *Trends in International Migration: Annual Report*. Paris.

- Schiff, M. (2006). Brain Gain: Claims about the Size and Impact of Welfare and Growth Are Greatly Exaggerated. În Remittances and the Brain Drain, *International Migration*. New York: World Bank and Palgrave Macmillan.
- Smith, J.P. și Edmondson, B. (eds.). (1997). The New Americans: Economic, Demographic and Fiscal Effects of Immigration. Washington DC: PDEII, NRC.
- UN. (2006a). Trends in Total Migrant Stock: The 2005 Revision, Population Division of the United Nations Secretariat.
- UN. (2006b). World Population Monitoring Focus on International Migration and Development Report. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs.
- Walmsley, T.L. și Winters, L.A. (2003). Relaxing the Restrictions on the Temporary Movements of Natural persons: A Simulation Analysis. CEPR Discussion Paper, 3719. Londra: Centre for Economic Policy Research. January.
- Zimmermann, K. (1966). European Migration: Push and Pull. În *International Regional Science Review*, 19 (1-2) 95.
- World Bank. (2006). Global Economic Prospects, 2006: Economic Implications of Remittances and Migration. Washington DC: World Bank.

Abstract

The latest studies on international migration underline the controversial character of this phenomenon, especially in the field of social development of the states involved. Starting from identifying the present international migration trends, this study provides a new image on the most important social changes (in demography, society and economy), with special issues regarding the Central and Eastern European countries.

Primit la redacție : august 2006